

УДК 364.23

Корнілов О. О.

БЕЗРОБІТТА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

The socioeconomic climate, forms of unemployment and people's social protection in transitive economics are carried out in this article.

Соціально-економічна криза в Україні наприкінці ХХ століття призвела до суттєвого зниження життєвого рівня переважної більшості населення, зростання безробіття й неповної зайнятості, поглиблення поляризації суспільства за життєвим рівнем. Об'єктивні процеси соціально-економічних перетворень в останні роки позначаються, передусім, на окремих категоріях соціально вразливих груп населення. Це потребує постійного врахування змін умов життєдіяльності й своєчасного формування глибокої програми соціального захисту.

Питання зростання безробіття, неповної зайнятості, суттєвого зниження життєвого рівня переважної більшості населення та його соціального захисту вельми активно вивчається в економічній науці. В українській економічній науці склався свій напрямок досліджень проблеми безробіття та соціального захисту населення. Значний внесок у розробку названої тематики зробили Д. Богиня, Д. Верба, В. Герасимчук, І. Гнибіденко, О. Грішнова, Г. Задорожний, Т. Заяць, М. Кім, А. Колот, Ю. Краснов, О. Крушельницька, Л. Лисогор, Г. Осовська, Т. Петрова, В. Петух, В. Секретарюк, С. Тумакова, С. Тютюнникова, Л. Шевченко, Д. Шушпанов та ін. Належну увагу цій проблемі приділяли й приділяють також російські дослідники Н. Вишневська, І. Заславський, А. Нікіфорова, Ф. Прокопов, Н. Рімашевська, А. Рябов та ін.

Сьогодні, в умовах трансформаційної економіки, проблема безробіття та соціального захисту населення привертає все більшу увагу науковців. Однак ще багато аспектів цієї проблеми не вивчено. Так, на погляд автора, ще недостатньо розкрито зміст і особливості безробіття саме в умовах трансформації, не розглянуто взаємодію та взаємозв'язок неповної зайнятості, зростання або зменшення безробіття та суттєве зниження життєвого рівня переважної більшості населення. Як підкреслює А. Колот, "активний процес формування соціально орієнтованої ринкової економіки України об'єктивно має супроводжуватися науковим його забезпеченням, який передбачає проведення результативних і практично корисних науково-дослідних робіт передусім соціально-економічного спрямування" [1, с. 15].

Виходячи з актуальності та ступеня розробки проблеми, метою статті є дослідження на новітніх наукових і статистичних даних соціально-економічної природи, сучасного стану безробіття та соціального захисту населення.

Як відомо, соціально-економічна ситуація в суспільстві, за якої частина працездатних громадян не може знайти роботу з метою її виконання, що обумовлено переважанням пропозиції праці над попитом на неї, і є безробіття. Існує думка, що безробіття є стимулятором трудової дисциплінованості та активності працюючого населення, однак соціально-економічні втрати від безробіття настільки значні, що в усьому світі докладається багато зусиль для його скорочення.

Навіть у таких країнах з розвинутою соціально орієнтованою економікою, як Японія, Німеччина, США та інших, кількість безробітних, за різними даними, досягла не менше 2 –

3% загальної кількості працездатних. Узагалі ж експерти Міжнародної організації праці (МОП) вважають, що в наступні роки в середньому у світі безробіття становитиме близько 10% і повністю ліквідувати його не зможе жодна країна. За визначенням цієї організації, безробітні – це особи у віці 15 – 70 років (як зареєстровані, так і незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють три умови: не мають роботи (прибуткового заняття); шукають роботу або намагаються організувати власну справу; готові взятися до роботи протягом наступних двох тижнів. До цієї категорії належать також особи, що навчаються за направленням служби зайнятості, знайшли роботу і чекають відповіді або готуються до неї взятися, але на даний момент ще не працюють.

У Законі України "Про зайнятість населення" безробітними визнаються громадяни, що не мають роботи і заробітку, зареєстровані в органах служби зайнятості, активно шукають роботу і готові в будь-який момент приступити до неї. Офіційна система обліку безробіття в Україні занижує реальні показники, оскільки велика частка безробітних такими не вважаються, тому що вони з різних причин не реєструються в службі зайнятості.

Як вважає російський науковець С. Дятлов, "на ринку праці формуються певні потоки, які можна класифікувати таким чином: вибуваючі зі складу робочої сили; вступаючі до складу робочої сили; ті, що відмовляються від пошуків роботи; ті, що зазнали невдачі в пошуках роботи; ті, що втратили роботу; ті, що шукали й одержали роботу; ті, що закінчили працювати; ті, що одержали роботу. Усі ці потоки людей, які не беруть участі у суспільному виробництві, складають загін безробітних, що є своєрідним резервом економічно активного населення" [2, с. 95].

Оскільки одним із принципів соціально орієнтованої економіки є свобода вибору працівниками роду діяльності й місця роботи, то в кожний певний момент частина працівників знаходиться в стані зміни роботи. Деякі працевлаштовуються, інші тимчасово залишають роботу, але в цілому цей вид безробіття залишається і називається фрикційним.

У транзитивній економіці структура споживчого попиту змінюється, змінюється й попит на працівників. Деякі професії застарівають і не знаходять попиту на ринку праці. Представники цих професій часто поповнюють лави безробітних, а відбувається це тому, що люди невчасно реагують на технологічні зміни. У результаті структура пропозиції праці не відповідає структурі попиту. Внаслідок такої невідповідності виникає структурне безробіття. До цього виду належить також безробіття, пов'язане з територіальною відірваністю робочого місця й працівника, який міг би на ньому працювати. Структурне безробіття є продовженням фрикційного, бо воно виникає тоді, коли відбуваються важливі зміни в техніці, технології та організації виробництва, а отже, у структурі попиту на робочу силу. Ці безробітні не можуть знайти роботу без відповідної перепідготовки, додаткового навчання і зміни місця проживання. Фрикційне безробіття є короточасним, а структурне – тривалим, тому і вважається більш важким.

Як вважає В. Петух, "в Україні, як і в інших країнах СНД, можна виокремити також "конверсійне" безробіття як різновид структурного. Воно пов'язане з перепрофілюванням оборонних підприємств (з випуску військової продукції на цивільну) та скороченням армії і триватиме доти, доки держава не зможе забезпечити на належному рівні колишніх військових та їхні сім'ї робочими місцями, житлом, організує систему перепідготовки" [3, с. 151].

Більшість економістів вважає, що фрикційне безробіття є результатом динамічності ринку праці, а структурне виникає з причин територіальної або професійної невідповідності попиту та пропозиції на ринку праці.

В умовах економічного спаду, а особливо в час кризи, швидко зростає безробіття, зумовлене кількісною нестачею робочих місць для всіх бажаючих працювати. Цей вид безробіття називається кон'юнктурним, або циклічним, оскільки він викликаний зміною економічної кон'юнктури, кризовою фазою економічного циклу. Циклічне безробіття викликане фактич-

ною відсутністю вільних робочих місць при значній кількості безробітних і зумовлене спадами виробництва, коли сукупний попит на товари й послуги знижується, зайнятість скорочується, а безробіття зростає. Є ще сезонне безробіття, яке викликане тимчасовим характером виконання тих чи інших робіт. Передусім, це сільськогосподарські роботи, рибальство, будівництво, цукрове виробництво тощо.

Утримання надлишкової робочої сили на підприємствах є одним із проявів існування такого специфічного явища перехідної економіки, як приховане безробіття. Причому в стані прихованого безробіття перебувають переважно працівники з високим рівнем освіти і кваліфікації. Підприємства не зацікавлені в утриманні низькокваліфікованої робочої сили, тоді як висококваліфіковані спеціалісти є необхідним "потенційним ресурсом" для можливої технічної реорганізації та технологічного переозброєння виробництва. Воно штучно підтримується на підприємствах у сучасних економічних умовах. До цієї категорії, як відомо, відносяться офіційно зайняті працівники, які вимушено працюють на умовах неповного робочого часу або перебувають у тривалих неоплачуваних відпустках. Вивільнення цих працівників з виробництва й переведення прихованого безробіття у відкрите стимулювало б економічний розвиток і перерозподіл робочої сили, посилило б її мобільність на основі ринкових механізмів. Як зазначає В. Герасимчук, "на практиці прихований ринок праці і приховане безробіття не завжди просто розрізнити, оскільки в кожному конкретному випадку має місце складне поєднання факторів, які їх зумовлюють" [4, с. 29]. Часткове безробіття є різновидом прихованого безробіття і виникає воно в результаті зменшення попиту на продукцію підприємства і відповідне скорочення виробництва.

Результатом державного регулювання ринку праці має бути більш інтенсивне зменшення зареєстрованого і ще більше незареєстрованого безробіття. Адже для суспільства в цілому кожен з цих видів безробіття наносить більше шкоди, ніж часткове [5, с. 13]. Робітники, які працюють навіть неповний робочий день, не втрачають своєї кваліфікації, в той час як звільнення з місця праці не тільки призводить до дискваліфікації, а й негативно впливає на їх психічний стан.

В економічній літературі можливо зустріти поняття добровільного безробіття. Українські економісти Д. Богиня і О. Грішнова вважають поняття добровільного безробіття нелогічним, оскільки при добровільній зайнятості людина, що не хоче працювати, не може вважатися безробітною [6, с. 86]. Добровільне безробіття виникає тоді, коли працівник звільняється за власним бажанням, оскільки він незадоволений рівнем оплати праці, умовами роботи, через психологічний клімат у колективі або з інших причин. У класичній же теорії ринку праці існує інше визначення добровільного безробіття, яке полягає в тому, що частина робочої сили не бажає працювати за ту заробітну плату, яка визначається попитом і пропозицією в умовах вільного ринку праці або гнучкої заробітної плати. На відміну від добровільного, недобровільне безробіття виникає за умов невідповідності заробітної плати посаді.

Коли працівник не бажає звільнитися, а адміністрація скорочує персонал, тоді виникає вимушене безробіття. Отже, лише частина безробітних може претендувати на робочі місця, а інші виявляються вимушено безробітними. Такий стан ринку праці характерний, як правило, для періодів спаду в економіці.

Як вважає російський економіст Н. Вишневська, "загострення проблем тривалого безробіття, поява її застійних форм належать до найбільш негативних наслідків зарегульованості ринку праці. У країнах Західної Європи суворість законодавства щодо захисту зайнятості позитивно корелює з тривалістю безробіття і часткою безробітних, які не мають роботи протягом довгого часу (більше одного року)" [7, с. 122].

Не знайшовши роботи на Батьківщині, працівники виїждять за кордон, ще більше збіднюючи внутрішній ринок праці. Протягом двох років поспіль рівень економічної активності населення в Україні завмер і тримається на позначці 62,2%.

І до того ж половина працюючих на вітчизняних бюджетних підприємствах – люди у віці понад 50 років. Недарма за індексом людських ресурсів Україна посідає 77-ме місце у світі [8].

Охарактеризувавши безробіття в цілому та його види, можемо перейти до характеристики соціального захисту населення в сучасних економічних умовах.

Досвід індустріально розвинених країн, які будують свою економіку на ринковій основі, показує, що еволюційний розвиток економіки потребує постійного соціального коригування з боку держави. Форми й методи при цьому можуть бути різними, але вони не повинні носити адміністративно-командного характеру [9, с. 102]. Розробляються національні та регіональні програми розвитку людських ресурсів і персоналу підприємств, які включають застосування сучасних гнучких програм навчання як засобу профілактики падіння професійних стандартів, заснування національної системи сертифікації робітників. Так, наприклад, у Росії серйозна увага приділяється підготовці молоді, випускників усіх ланок професійної школи до праці, адаптації до умов ринку праці. У цьому напрямку підтримується зусилля ряду регіонів щодо спільної роботи органів зайнятості і органів просвіти [10, с. 63].

На сьогодні, за офіційними даними, близько трьох мільйонів українців щороку виїжджають на тимчасову роботу за межі країни. Фахівці ж зазначають, що реальна кількість українців-заробітчан є вдвічі-втричі більшою. Так, на четвертому Всесвітньому форумі українців назвали цифру сім мільйонів трудових мігрантів [11, с. 10]. На сучасному етапі країна є переважно експортером робочої сили. З огляду на це потрібна активна соціальна політика з боку держави щодо захисту працівників-мігрантів, а також максимального збереження трудового й демографічного потенціалу [12, с. 23]. Неодноразово член-кореспондент НАНУ Е. Лібанова висловлювала думку, що якби наша робоча сила стала дорожчою всередині країни, вона б не втратила конкурентоспроможності й на Заході. Проте значно знизилася б мотивація до міграції [13, с. 6].

У 2007 році середньомісячна чисельність економічно активного населення України віком 15 – 70 років становила 22,3 млн. чоловік: 20,8 млн. були зайняті економічною діяльністю, а решту – 1,5 млн. – становили безробітні. Рівень зайнятості населення складав у віці 15 – 70 років 58,5%, а у працездатному віці (за методологією МОП) – 66,5%. Рівень зайнятості серед економічно активного населення зазначеного віку (за результатами вибіркового обстеження населення) з питань економічної активності в середньому за січень – червень 2007 р. становив 6,6% та 7,1% відповідно [14, с. 7].

В Україні згідно з концепцією добровільної зайнятості держава надає працездатному населенню у працездатному віці такі гарантії: добровільність праці, вибір або зміна професії; захист від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення; безкоштовне сприяння в підборі роботи і працевлаштуванні; надання роботи за фахом на період не менше трьох років молодим спеціалістам – випускникам державних закладів освіти; безкоштовне навчання безробітних; виплата безробітним допомоги у зв'язку з безробіттям та ін.

Проблема зайнятості населення притаманна всім без винятку регіонам України. Міграція населення у пошуках пристойно оплачуваної роботи триває вже не перший рік. У центрах зайнятості ведуться спроби подолати наявну проблему різними способами, та поки що на вакансії відгукується мало охочих.

Про дефіцит висококваліфікованих фахівців на українському ринку праці багато говорять усі. Хоча деякі служби зайнятості й фіксують зниження рівня безробіття, зокрема у прошарку економічно активного населення, на ринку праці збільшується кількість вакансій, які вимагають від працівників високої кваліфікації. Місцеві державні адміністрації за участю державної служби зайнятості з метою забезпечення тимчасової зайнятості населення, особливо безробітних, організовують проведення оплачуваних громадських робіт на підприємствах, в установах, організаціях комунальної власності. Оплата

праці осіб, зайнятих на громадських роботах, здійснюється за фактично виконану роботу і не може бути меншою від мінімального розміру заробітної плати, встановленої законодавством.

У державній службі зайнятості громадяни реєструються на загальних підставах як такі, що шукають роботу. Право на допомогу у зв'язку з безробіттям мають незайняті (непрацюючі) громадяни, визнані безробітними. Ця допомога виплачується з восьмого дня після реєстрації громадянина в державній службі зайнятості до працевлаштування, але не більше 360 календарних днів протягом двох років. Для осіб передпенсійного віку – до 720 календарних днів, а громадянам, які бажають поновити трудову діяльність після тривалої (більше шести місяців) перерви, та громадянам, які вперше шукають роботу, допомога у зв'язку з безробіттям виплачується не більше 180 календарних днів. Умови надання матеріальної допомоги у зв'язку з безробіттям та іншої допомоги визначаються Кабінетом Міністрів України. Громадяни можуть укладати з органами державного страхування договір на випадок втрати роботи. Порядок, періодичність та умови страхування визначаються законодавством України.

Центри зайнятості проводять велику роботу з безробітними. З метою ознайомлення з економічною ситуацією у своїх областях проводять екскурсії на підприємства регіону для безробітних, працівників центрів зайнятості, школярів. До участі у цих заходах запрошуються наставники, висококваліфіковані робітники, представники підприємств. Одним із завдань центрів зайнятості є пояснення, що гарантована державна допомога у зв'язку з безробіттям не повинна розхолджувати шукачів роботи і що соціальна допомога не може бути стабільним доходом сім'ї.

Зниження напруги на ринку праці значною мірою залежить від працевлаштування таких демографічних груп, як жінки і молодь. Молодь традиційно розглядається як найменш захищена частина населення. У деяких дослідженнях, як підкреслює економіст Л. Червотко, до працівників, які не можуть на рівних конкурувати на ринку праці, зараховують не молодь узагалі, а молодь, що навчається. Молоді працівники зазвичай мало задоволені роботою, їм не до душі традиційне ставлення до праці, вони хочуть мати більше незалежності та соціальної взаємодії на роботі [15, с. 9]. Так, у 2005 р. рівень економічної активності жінок віком 15 – 70 років сягав 57,0%, у працездатному віці – 67,6%. А рівні зайнятості жінок у цих вікових групах становили 53,1% та 62,4% відповідно. Протягом останнього п'ятиріччя показники зайнятості жінок поступово зростали, але залишалися нижчими, ніж середній рівень зайнятості жінок країн, що входять до Євросоюзу [16, с. 4].

Оцінити розмір відкритого безробіття можна за допомогою кількох показників. Серед них чисельність безробітних, рівень і середня тривалість безробіття. Найповніше характеризує розмір безробіття в окремому районі його рівень. У цілому по Україні рівень зареєстрованого безробіття з урахуванням вимушеної неповної зайнятості в роки незалежності спочатку зростав (до 1999 р.) і починаючи з 2000 р. почав знижуватись. Це зниження відбувалось за рахунок зменшення масштабів часткового безробіття, оскільки зниження рівня зареєстрованого безробіття почалося лише у 2001 р.

У 2007 р. за даними державної служби зайнятості протягом січня – вересня її послугами скористалися 1960,7 тис. не зайнятих трудовою діяльністю громадян порівняно з 2167,4 тис. за відповідний період 2006 р. На обліку цієї установи на 1 жовтня 2007 р. перебувало 599,9 тис. незайнятих громадян, які шукали роботу. Офіційного статусу безробітних на зазначену дату набули 96,7% незайнятих громадян, з них 71,0% отримували допомогу у зв'язку з безробіттям. Кількість зареєстрованих безробітних порівняно з відповідною датою минулого року скоротилася на 14,2% і на 1 жовтня 2007 р. становила 580,0 тис. осіб, або 39,5% усіх безробітних працездатного віку (за методологією МОП) [17, с. 7].

Результатом державного регулювання ринку праці і має бути більш інтенсивне зменшення зареєстрованого безробіття. Адже для суспільства в цілому кожен з цих видів безробіття

завдає більше шкоди, ніж часткове безробіття. Тобто політика зайнятості має бути спрямована не тільки на зменшення інтегрального рівня безробіття, а й на вдосконалення його структури.

На думку автора, зниження безробіття, скорочення його тривалості, збільшення формальної зайнятості і відповідної оплати праці несуть вигоду усьому суспільству. На думку російського економіста Р. Капелюшнікова, "цілком закономірні очікування, що у Росії ринок праці "працюватиме" приблизно так само, як ринок праці в інших постсоціалістичних країнах, які раніше за неї ступили на шлях реформ. Щоправда, з урахуванням більшої глибини трансформаційної кризи можна припустити, що масштаб і гострота проблем виявлять себе іншими: "скидання" підприємствами робочої сили – активніше, безробіття – вище, трудові конфлікти – численніші, інфляційний тиск з боку витрат на робочу силу – сильніший тощо... Не дивно, що перші кроки реформ пройшли під знаком швидкої катастрофи, яка, на думку більшості наглядців, неминуче мала вибухнути у сфері зайнятості російської економіки" [18, с. 84 – 85]. Перехід до соціально орієнтованої ринкової економіки неможливий без створення дієвої системи соціального захисту, зокрема, системи гарантування реалізації прав громадянам на матеріальне забезпечення у випадках, передбачених законодавством.

Практика переходу до ринкових відносин в Україні свідчить про те, що процес системних соціально-економічних перетворень виявився більш складним та суперечливим, ніж здавалося. Як вважає В. Герасимчук, "поряд з певними досягненнями в економіці спостерігаються досить глибокі кризові явища у сфері виробництва, різке зниження доходів невеликої його групи, зростання безробіття" [19, с. 113]. Запровадження в Україні страхової системи на випадок безробіття дало змогу здійснювати підвищення рівня матеріального забезпечення безробітних. З 2001 р. розмір мінімальної допомоги у зв'язку з безробіттям збільшився в 4,3 раза. Правлінням фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття було прийнято рішення щодо підвищення розміру мінімальної допомоги у зв'язку з безробіттям з 1 вересня 2007 р. [20, с. 7].

Дослідження стану зайнятості, безробіття, оплати праці в Україні наочно свідчить про специфіку національного ринку робочої сили. Ця специфіка з певними національно-економічними рисами на етапі трансформаційних змін характерна і для інших країн СНД, яким притаманні деякі неринкові елементи у зв'язку з особливостями їхнього історико-економічного розвитку, трудового менталітету населення, господарського порядку. Негативні наслідки трансформаційних змін в економіці та соціально-трудовій сфері, які прискорено впроваджувались в країнах колишнього Радянського Союзу, значною мірою позначилися на формуванні не зовсім ринкових форм господарювання, в тому числі у сфері соціально-трудових відносин.

Таким чином, наукова новизна полягає в наступному:

1. Уточнено поняття безробіття в трансформаційній економіці.
2. Доведено, що досягнення ефективної зайнятості в період ринкової трансформації залежить від ступеня економічної свободи (свобода зайнятості, вибір її форм та видів).
3. Виділено особливості зайнятості в транзитивній економіці: взаємозалежність широкомасштабної нерегламентованої діяльності, прихованого безробіття і самозайнятості та ін.
4. Запропоновано НДІ праці та соціальної політики України разом з державним центром зайнятості з метою зниження рівня безробіття та пом'якшення напруженості на ринку праці України розробити й упровадити програму розвитку самозайнятості та підприємницької діяльності. Таким чином, в умовах недостатньо сформованого ринкового середовища владні структури країни не можуть повноцінно виконувати поставлені перед ними соціально-економічні завдання. В Україні це підкреслюється й тим, що найвагомішими засобами забезпечен-

ня стабільного розвитку економіки виступають такі чинники, як низький рівень матеріального забезпечення населення, готовність до виконання малокваліфікованої та низькооплачуваної роботи; прив'язка до відповідних територіальних, професійних, соціальних угруповань та ін.

Сталий економічний розвиток країни сьогодні дає можливість для вирішення глобального питання – підвищення рівня життя громадян, їхньої соціальної захищеності, зменшення безробіття. Уряд вживає рішучих дій для постійного підвищення матеріальних стандартів. Так, з 1 жовтня 2007 р. знову підвищено розмір деяких державних виплат: мінімальної заробітної плати, пенсій, соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам, а також окремих видів державної соціальної допомоги, допомоги у зв'язку з безробіттям. Це свідчить про те, що соціальна політика посідає одне з головних місць у системі життєзабезпечення суспільства, відіграє важливу роль у його збалансованому розвитку. За роки незалежності соціальна політика держави була орієнтована, передусім, на формування інститутів, що забезпечують соціальний захист громадян, створення умов для повноцінної реалізації людини праці, встановлення в державі справедливих соціально-трудових відносин.

Література: 1. Колот А. Теоретико-методологічні аспекти класифікації змісту функції заробітної плати // Україна: аспекти праці. – 2000. – №6. – С. 15 – 19. 2. Дятлов С. А. Рабочая сила в системе рыночных отношений. – СПб.: Изд. Санкт-Петербургского университета экономики и финансов, 1992. – 166 с. 3. Петух В. М. Ринок праці: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 288 с. 4. Герасимчук В. І. Соціально орієнтований ринок праці і проблеми його становлення. – К.: Вид. "Принт Експрес", 2000. – 32 с. 5. Приймак В. Регіональні особливості безробіття в Україні // Україна: аспекти праці. – 2003. – №4. – С. 8 – 13. 6. Богиня Д. П. Основи економіки праці. Навчальний посібник / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. – К.: Знання-Прес, 2000. – 312 с. 7. Вишневецкая Н. Законодательство о защите занятости и рынок труда (международный опыт) // Вопросы экономики. – 2003. – №4. – С. 114 – 122. 8. Дацюк Л. Де взяти трудовий ресурс? // Урядовий кур'єр. – 2007. – 16 жовтня. 9. Мкртчян Г. Социальные аспекты рынка труда / Г. Мкртчян, И. Чистяков // Вопросы экономики. – 1999. – №9. – С. 93 – 103. 10. Калашников С. О приоритетных направлениях развития социально-трудовой сферы // Вопросы экономики. – 1999. – №9. – С. 57 – 63. 11. Злобін С. Трудова міграція: правові аспекти // Урядовий кур'єр. – 2006. – 22 вересня. – С. 10. 12. Ривак О. Соціальні пріоритети розвитку економіки України // Україна: аспекти праці. – 2007. – №3. – С. 20 – 23. 13. Дешева робоча сила збиткова // Урядовий кур'єр. – 2007. – 15 лютого. – С. 6. 14. Економіка України за січень – вересень 2007 року // Урядовий кур'єр. – 2007. – 2 листопада. – С. 7. 15. Чвертко Л. Трансформація зайнятості і ситуація на ринку праці Східного Поділля та Центрального Придніпров'я // Україна: аспекти праці. – 2007. – №3. – С. 3 – 9. 16. Аксьонова С. Форми зайнятості жінок і материнство // Україна: аспекти праці. – 2007. – №6. – С. 3 – 8. 17. Економіка України за січень – вересень 2007 року // Урядовий кур'єр. – 2007. – 2 листопада. – С. 7. 18. Капелюшников Р. Российская модель рынка труда: что впереди? // Вопросы экономики. – 2003. – №4. – С. 83 – 100. 19. Герасимчук В. І. Проблеми трансформації зайнятості і розвитку ринку праці України: методологія, аналіз, шляхи вдосконалення. – К.: Вид. ТОВ "ПРИНТ ЕКСПРЕС" 2001. – 504 с. 20. Підвищені розміри державних виплат // Урядовий кур'єр. – 2007. – 6 жовтня. – С. 7.

УДК338.4:004.738.5

**Комарницький І. М.
Бублик М. І.
Кушніренко О. О.**

ЕЛЕКТРОННЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В РЕГІОНАХ

The realities of e-enterprise in Ukraine are studied and the prospects of its development are analysed as priority direction of support of small business in regions. It is set that such priority of direction consists in adjusting the direct contacts among producers, customers, potential partners and investors with the help of Internet; in providing the informative support of those organizations, which assist development of e-enterprise on a regional level in Ukraine, apart from forms of ownership and department belonging. It is proved that just e-business is the catalyst, that result in creation of absolutely new models of market relations, absolutely new union of partners and, on the whole, – in the absolutely new economy, that is able to take Ukraine on the level of highly-developed countries, by raising its competitiveness in world scales.

Постановка проблеми в загальному вигляді полягає в тому, що динамічна глобалізація економіки і бурхливий розвиток нових технологій викликали трансформацію традиційного бізнесу. З'явилося нове середовище – Інтернет, яке за короткий час із мережі з вузьким науковим застосуванням перетворилося в середовище, в якому з'явилося нове покоління комерційних організацій. Інтернет займає щоразу вагомніше місце в усіх галузях ринкової економіки. У мережі працюють такі бізнес-моделі, існування яких у реальному житті неможливо було передбачити. З упевненістю можна констатувати, що Інтернет став атрибутом ділового життя, формуючи сприятливі умови для поліпшення економічної ситуації в державі.

З іншого боку, малий бізнес виступає одним із чинників стабільного зростання економіки та підвищення конкурентоспроможності країни. Таким чином, державна підтримка суб'єктів малого підприємництва (СМП), що ведуть електронний бізнес, набуває особливої актуальності останнім часом.

Проаналізуємо поняття "підприємництво", що в сучасній економіці вживається як явище, процес, соціальний інститут, вид поведінки чи діяльності. За універсальним підходом підприємництво тотожне з бізнесом чи справою. За цілефункціональним підходом більш чітко визначаються сутнісні ознаки підприємництва за його функціями в суспільстві. Незважаючи на те, що поняття "бізнес" ширше за поняття "підприємництво", воно може включати або не включати підприємницьку функцію, пов'язану з інновацією і креативом. Підприємництво, як досліджено в роботі [1], – це явище, яке іманентно присутнє в суспільстві та передбачає наявність соціально-економічної активності індивіда, має інноваційний характер, ставить за мету отримання прибутку або капіталізацію доходу, пов'язане з ризиком, невизначеністю, творчим самовдосконаленням, самореалізацією особистості, здійснюване у взаємодії з економічними, політичними, соціальними і культурними інститутами в рамках загальноприйнятих у конкретній культурно-історичній ситуації норм ведення бізнесу, формує певну модель особистості та субкультури.

Стаття надійшла до редакції
31.01.2008 р.

© Комарницький І. М., Бублик М. І., Кушніренко О. О., 2008